

[K] **HERFST IN HAARLEM. DE NADAGEN VAN
TONEELGROEP HET VOLK**

Een crisis in de economie blijft een abstract gegeven zolang men er niet zelf rechtstreeks het slachtoffer van wordt. De nieuwsberichten en de vooruitzichten in de media mogen somber zijn, het eigen huis lijkt stevig verankerd. Totdat het noodlot toeslaat en wat ver van het bed leek, onverhoeds dat huis binnenkomt. In de culturele sector hebben vrijwel alle instellingen hun budgetten zien slinken. Musea stelden hun ambities een flink eind naar beneden bij, grote theatergezelschappen ontsloegen noodgedwongen een deel van hun vaste acteurs en proberen met een aangepaste programmering te overleven. Bij menig klein gezelschap kwam de klap nog harder aan, omdat er niet minder, maar domweg géén geld meer binnenkwam. Soms nota bene ondanks een positief advies van overheidswege.

Dat laatste overkwam de Haarlemse Toneelgroep Het Volk, een gezelschap, met als artistieke kern Bert Bunschoten en Wigbolt Kruijver, dat nu ruim vijfendertig jaar langs Nederlandse en Vlaamse theaters trekt om per seizoen zo'n tienduizend toeschouwers te onthalen op toegankelijk, met meesterchap en toewijding gemaakt theater.

Voor de periode 2013-2016 luidt het rapport van het Fonds Podiumkunsten: "De commissie beoordeelt de artistieke kwaliteit van Het Volk als ruim voldoende. De groep maakt herkenbare en authentieke voorstellingen. De commissie waardeert het vakmanschap van de makers, dat zonder meer ambachtelijk is. (...) De commissie adviseert de aanvraag van Het Volk te honoreren voor zover het budget dat toelaat."

Maar, het valt niet moeilijk te raden: het budget láát het niet toe: "beschikbaar budget niet toereikend om subsidie toe te kennen". Zo *unvervroren* staat het er. Overbodig te melden dat het nieuws bij Het Volk hard aankwam. Want dit zijn de feiten: het is onverminderd goed wat het gezelschap maakt, er is een nog altijd groeiend publiek en ook de speellijst van dit seizoen toont de reisvaardigheid afdoende aan: er wordt opgetreden van Roden tot Krabbendijke en van Drachten tot Antwerpen. Kortom, een cultuurfonds dat een grote waarde toekent aan artistieke kwaliteit, cultureel ondernemerschap en geografische spreiding kan eigenlijk niet om Het Volk heen.



Toneelgroep Het Volk, met v.l.n.r.: Joep Kruijver, Steven de Jong, Wigbolt Kruijver en Bert Bunschoten, Foto Ton Pors.

De laatste productie, *Het jubileum*, in de vertrouwde regie van Aike Dirkwager, heeft naast het typische, vermakelijke Volk-absurdisme ook iets van de melancholie die bij deze laatste fase in de loopbaan van de groep past. De drie weesjongens die ooit glorieerden in de Bulthuis Revue – zo genoemd naar hun dubieuze adoptievader – moeten het na de dood van hun beschermheer alleen zien te rooien, zonder diens vaderlijke steun, en dat krijgen ze ondanks alle goedbedoelde inspanningen niet voor elkaar. De tijdgeest is veranderd en de drie jongens – mannen intussen – zien geen mogelijkheid op de nieuwe verwachtingen in te spelen. Een onaangekondigde passant – gespeeld door gastacteur Steven de Jong – brengt de vastgelopen motor echter weer in beweging.

Met een beetje fantasie zou je in de weesjongens de mannen van Het Volk zelf kunnen zien, in Bulthuis de overheid die het af laat weten en in de jeugdige gast de ongebroken geest van volharding – waarmee *Het jubileum* zich bedoeld of onbedoeld ontwikkelt tot een allegorie die het actuele wederaren van een klein toneelgezelschap in nood op schrijnende wijze verbeeldt.

Aan het eind van de voorstelling zetten de drie mannen, die elkaar in hun jeugd beloofd hadden altijd bijeen te blijven en nooit te zullen sterven, een buitenmodel schedel op hun hoofden, om aansluitend dan toch het onverbidelijke knekelhuis te

betreden. “Komt tijd, komt zeis”, om volksschrijver Gerard Reve te citeren. In tegenstelling tot de voorlaatste productie *Stookolie en Sangria* – onbekommerd volksvermaak – is in *Het jubileum* de dood in alle kieren en naden aanwezig.

Aan het eind van het seizoen 2012-2013 neemt acteur Joep Kruijver, de oudere broer van Wigbolt, afscheid: hij is de pensioengerechtigde leeftijd reeds ruim gepasseerd. Vanaf 1989 raakte hij fulltime bij Het Volk betrokken, nadat hij eerder de door Het Volk gedramatiseerde versie van Johan Daisnes *De trein der traagheid* had geregisseerd. In het onvergetelijke “claustrodrama” *Blauwdruk* bleek meteen hoeveel winst deze aanvulling met een klassieke tritagonist de groep opleverde.

Met drie acteurs in de zelfgeschreven stukken werd het mogelijk de loyaliteiten tussen de personages te laten wisselen en een subtiele variatie in de aard van de conflicten te genereren. De thematiek van “het mannelijk onvermogen” – die uitgroeide tot het visitekaartje van Het Volk – kwam met dit drieluik steeds beter tot haar recht.

Met het vertrek van Joep Kruijver en de stopzetting van de subsidie zijn Bert Bunschoten en Wigbolt Kruijver terug waar ze begonnen. Het aanvankelijke idee was om voor 2013-2014 samen met een of meer gastacteurs een Shakespeare-klassieker te bewerken en de Trilogie van het Lerarentoneel te

completeren. In twee eerdere producties werden Vondel (1996) en Sofokles (2008) al door “acterende leraren” onder handen genomen: “Meisjes en jongens, hartelijk welkom hier in de aula van onze school. Jullie gaan kijken en luisteren, althans dat gaan jullie proberen, naar het toneelstuk *Josef in Dothan*, dat in het kader van het lerarentoneel gespeeld gaat worden.”

De Shakespeare-ambitie moesten de mannen laten varen, want voor een dergelijk project had op zijn minst een deel van de subsidieaanvraag gehonoreerd moeten worden. Maar, om Wigbolt Kruijver te citeren: “Ze kunnen wel de stekker uit het subsidiefenomeen trekken, maar niet uit Bert en mij.” En dus komt er wel degelijk een nieuwe voorstelling van Het Volk, zeer low budget weliswaar, maar op grootheidswaan zijn de heren sowieso nooit te betrappen geweest. Het gaat *Herfst in Schoorl* heten en het wordt het verhaal van twee mensen die in de Noord-Hollandse badplaats hun eerste ontmoeting herbeleven, nu vanuit een *sadder and wiser* perspectief. De titel is er, de eerste penseelstreken zijn gezet, de rest is nog onbekend. Zeker is wel, dat Bert Bunschoten en Wigbolt Kruijver het met z’n tweeën gaan spelen – naar verwachting met behoud van hun werkloosheidsuitkering – en ongetwijfeld zal *Herfst in Schoorl* net als *Het jubileum* een metaforische verwijzing bevatten naar de situatie van Het Volk zelf. Het zal immers óók de geschiedenis zijn van twee acteurs die na meer dan veertig jaar innige samenwerking nu in de herfst van hun loopbaan en het leven zijn beland.

Met het klimmen der jaren wordt het deel waarop je kunt terugblikken eindeloos veel groter dan het deel waarnaar je kunt uitzien. Voor de mannen van Het Volk geldt dat ze een overvloed aan prachtige, komische, absurde voorstellingen op hun curriculum mogen schrijven, een rijkdom die zich onder meer openbaart in twee vorstelijke bundels met in totaal zeventien toneelteksten van eigen hand. Dat is het kapitaal tot nu toe, een tastbare herinnering aan een uniek hoofdstuk in de Nederlandse theatergeschiedenis. Wie zal zeggen hoeveel bladzijden daar nog aan toegevoegd worden?

“Nou, laten we doorgaan!”, luidt de laatste tekstregel van *Blauwdruk*.

JOS NIJHOF

www.toneelgroepthetvolk.nl

LITERATUUR

Het Volk, *Het Mannelijk Onvermogen in 8 toneelstukken*, In de Knipscheer, Haarlem, 2001, 448 p.

Het Volk (2), *Het Mannelijk Onvermogen in (nog eens) 9 toneelstukken*, In de Knipscheer, Haarlem, 2012, 424 p.

Jos Nijhof, *Tot elkaar veroordeeld: 25 jaar Toneelgroep*

Het Volk, in: *Ons Erfdeel*, jrg. 45 (2002), nr 2, pp. 285-287